

Hans van den Bos

Ganzen: opvangen, gedogen of verjagen?

Ganzen moeten zich nu wel aan het beleid gaan houden

— Geert van Duinhoven

Eigenlijk had het per 1 oktober van dit jaar allemaal geregeld moeten zijn. Eigenlijk was het dan voor eens en altijd duidelijk wat we met de duizenden ganzen op de landbouwgronden aanmoeten. Maar zelfs een paar maanden na die deadline, zijn er nog maar drie provincies die duidelijkheid hebben geschapen. Alleen in Overijssel, Gelderland en Limburg zijn de ganzen op aangewezen percelen helemaal beschermd. In andere provincies vlot het allemaal nog niet zo. Een overzicht van de regels en de uitvoering daarvan. En vooral de moeilijkheden die natuurbeheerders, boeren en beleidsmakers tegenkomen.

Om helemaal te begrijpen wat er aan de hand is met de ganzenopvang in Nederland moeten we kijken naar de nieuwe Flora- en faunawet. Sinds 1 april van 2002 zijn alle dieren in Nederland beschermd. Voor de meeste soorten maakt dat misschien niet zoveel uit, die waren immers toch al min of meer beschermd, maar voor wild en ganzen ligt dat anders. Voorheen werden deze dieren vaak bejaagd of verjaagd en aanvankelijk zag het er naar uit dat ganzen, net als alle andere soorten, voortaan voor de volle honderd procent bescherming zouden genieten.

Maar de FF-wet was nog maar net aangenomen, toen de Tweede Kamer in een aantal moties vroeg om een verruiming van de jachtmogelijkheden. De Tweede Kamer wilde heel nadrukkelijk dat het weer mogelijk moest worden om ganzen te verjagen of bejagen als deze schade zouden toebrengen aan landbouwgewassen. Het financiële argument speelde daar natuurlijk een belangrijke rol. Op het moment dat er immers niet meer verjaagd of gejaagd mag worden, zal het Faunafonds de gedupeerde boeren een schadevergoeding moeten geven. Toch was het een opmerkelijke stap van de Kamer. Temeer omdat het al sinds 1999 niet meer was toegestaan om te jagen op ganzen. Alle schade die de ganzen toebrachten aan de landbouw, werden keurig vergoed door het Faunafonds. In feite was er dus vanuit het oogpunt van landbouwschade geen reden om de FF-wet op dit punt aan te passen. In natuurbeschermingskringen worden deze moties van de Kamer dan ook uitgelegd als het zwichten voor de lobby van jagers. De natuurbeschermers vonden het schandalig dat de inkt van de FF-

wet nog niet droog was of de ganzen, soorten waarvoor Nederland nota bene internationale verplichtingen is aangegaan, alweer vogelvrij waren verklaard. De jagers op hun beurt menen echter dat zij nu pas op een goede manier de stand van de ganzen kunnen reguleren. Zeker omdat volgens hen het aantal overwinterende ganzen in Nederland nog steeds groeit. Maar minister Veerman was niet geheel doof voor de protesten van de natuurbeschermers en kwam daarop met een compromis: de provincies wijzen in totaal, volgens een vastgestelde verdeelsleutel, samen 80.000 hectare landbouwgrond aan waar de ganzen opgevangen moeten worden. Van deze gebieden moet 50.000 ha binnen en 30.000 ha buiten de EHS komen te liggen. Boeren met grond in die gebieden krijgen subsidie voor de opvang van de ganzen. Buiten die gebieden mogen ganzen worden verjaagd, desnoods met afschot. Op die manier krijgen ganzen, zo is het idee, vanzelf in de gaten wat voor hen veilige opvanggebieden zijn.

80.000 is veel te weinig

Barend van Gernerden van Vogelbescherming reageert in het blad *Natuurbehoud** (Verenigingsblad van Natuurmonumenten) kritisch op dit compromis van Veerman. Hij plaatst vooral enkele kanttekeningen bij de effectiviteit. “In de eerste plaats wordt er ten onrechte van uitgegaan dat het aantal overwinterende ganzen groeit. Het aantal is de laatste jaren stabiel.

De groei van de populatie heeft namelijk niet alleen met het voedselaanbod te maken, maar ook met het aanbod in de broedgebieden. En daar blijft de voedselbeschikbaarheid gelijk. Ten tweede blijkt uit onderzoek dat 80.000 hectare te weinig is. Wil je het aantal ganzen opvangen, dat nu in ons land overwintert, heb je zo'n 150.000 hectare nodig. Tot slot zijn ganzen veel minder stuurbaar dan waar het beleid nu vanuit gaat. Al met al blijf je schade buiten opvanggebieden houden. Het is daarmee zeer de vraag of de nieuwe aanpak goedkoper is dan de oude regeling.”

Draagvlak

Desondanks is een aantal provincie inmiddels aan de slag gegaan en heeft de foerageergebieden aangewezen. Zo heeft de provincie Overijssel foerageergebieden aangewezen, waarbinnen ganzen en smienten met rust gelaten moeten worden. Verjaging en afschot zijn verboden. Eventuele agrarische schade door de vogels wordt vergoed. Voor Overijssel gaat het om 3000 ha. “De gebieden die wij hebben gekozen, zijn ideaal voor ganzen. Maar om de ganzen echt goed op te kunnen vangen zouden we eigenlijk meer hectares nodig hebben”, zegt gedeputeerde Piet Jansen. “Maar we willen als provincie niet verder gaan dan de financiële mogelijkheden die de minister ons geeft”. Ook Limburg (vier gebieden van samen 300 hectare) en Gelderland (zestien gebieden van samen ruim 10000 hectare) hebben inmiddels hun foerageergebieden aangewezen. Maar elders gaat het allemaal nog niet zo snel. De vertraging is vooral te danken aan een zeer zorgvuldig proces, verklaren de provincies het niet halen van 1 oktober. In Zuid-Holland heeft de vertraging volgens GS alles te maken met het creëren van voldoende draagvlak; want dat kost tijd. In totaal moet in Zuid-Holland 10.500

hectare foerageergebied worden aangewezen en begrensd. Het betreft deels bestaande natuurgebieden, maar ook agrarisch grasland. Gedeputeerde Staten willen voor deze gebieden betrokken boeren, jagers en natuurbeschermers de gelegenheid geven hun mening te geven. GS hebben altijd geprobeerd om eind 2004 de aanwijzing gereed te hebben maar begin december was de provincie nog niet zo ver. In de drie noordelijke provincies zijn dergelijke optimistische geluiden nog niet zo te horen. Met name in Friesland zijn de gemoederen hoog opgelopen. Wat vooral verkeerd gevallen is, is het feit dat de minister opens de provincies dwingt om gebieden aan te wijzen terwijl de boeren nu juist bezig waren met experimenten om alles helemaal op vrijwillige basis te regelen. Zo worden tot dit jaar op circa 15.000 hectare Friese grond op vrijwillige basis ganzen gedooft. De gebieden zijn door de boeren zelf als proefgebied naar voren geschoven. Er ligt dus ook geen planologische ‘claim’ op de grond. En daar ligt nu juist het probleem, voor de Friese boeren. Want de boeren vrezen dat als de provincie gronden gaat aanwijzen, de boeren de zeggenschap over de grond kwijtraken. Veel boeren overwegen met het gedogen van ganzen te stoppen als hun land onder de EHS gaat vallen. De Friese boeren vinden de provincie aan hun zij. Want volgens gedeputeerde Anita Andriesen moet er voor de aanwijzing voldoende draagvlak zijn bij de boeren. “Het moet volstrekt duidelijk zijn welke consequenties zo'n aanwijzing heeft”, vindt Andriesen. “Daarom is een projectgroep met betrokkenen uit het veld bezig met het opstellen van een plan van aanpak om te komen tot een kaart van ganzengebieden die op draagvlak kan rekenen.” In de projectgroep zitten LNV-Noord, NLTO, Boerennatuur, Het Fries Grondbezit, natuurorganisaties en de provincie.

Veel commissies

De provincie Groningen pakt het zo mogelijk nog gedegener aan. Daar hebben Gedeputeerde Staten een commissie ingesteld die de uitwerking van de foerageergebieden gaat begeleiden.

Eerst zijn er vijf zoekgebieden aangewezen waarbinnen de foerageergebieden moeten komen liggen. Per zoekgebied zal een commissie worden opgericht met vertegenwoordigers uit de verschillende organisaties. Deze maakt per zoekgebied weer een voorstel voor de begrenzing van de foerageergebieden. Het totale oppervlak foerageergebied zal in Groningen ruim 5100 hectare gaan beslaan. Belangrijk is dat Gedeputeerde Staten van Groningen toegezegd hebben om schriftelijk te bevestigen dat er geen planologisch regiem wordt gelegd op de begrensde ganzenfoerageergebieden. „Geef je die zekerheid niet, dan komen er geen overeenkomsten”, aldus gedeputeerde Henk Bleker op de startbijeenkomst voor de begrenzing van ganzenfoerageergebieden in Groningen. “Boeren zullen hun kop niet vrijwillig in die strop zullen steken. De opvang van ganzen moet volstrekt op vrijwillige basis geschieden, anders komt er niets van terecht.” In overleg met de grondgebruikers gaan de streekcommissies, met vertegenwoordigers van de NLTO, agrarische natuurverenigingen, Groninger Landschap of Staatsbosbeheer na of er belangstelling is voor de opvang van ganzen. De streekcommissies adviseren GS over de begrenzing van de ganzenopvanggebieden. Daarbij zullen combinaties worden gezocht met de terreinen van de natuurorganisaties. Evenals boeren moeten ook de terreinbeheerders hun terreinen inrichten voor de opvang van ganzen.

Soms toch afschot

Als straks in totaal de 80.000 hectare foerageergebieden zijn aangewezen, krijgen de desbetreffende boeren uiteraard een vergoeding voor de geleden schade. Zij kunnen daarbij kiezen uit welke pot ze hun schade vergoed krijgen. Ten eerste is er de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN). De ‘getroffen’ boeren met grond in een foerageergebied kunnen via

de normale procedure een subsidie aanvragen voor meerdere jaren. Mocht de schade daarmee niet geheel worden vergoed, dan kunnen ze alsnog in aanmerking komen voor een aanvulling uit het Faunafonds. Maar een boer kan ook proberen om de geleden schade volledig vergoed te krijgen bij het Faunafonds. Voordeel daarvan is dat hij geen langjarig contract hoeft te sluiten met de overheid.

Blijft natuurlijk nog een groot probleem bestaan: niet alle ganzen zullen zich aan het beleid houden en dus ook op andere percelen neerstrijken. Wat gebeurt daar mee en wat gebeurt er met de eventuele schade die deze ganzen veroorzaken? Van de agrariërs buiten de foerageergebieden wordt verwacht dat zij ganzen en smienten verjagen wanneer deze schade veroorzaken. Binnen elke provinciale faunabeheereenheid, een samenwerkingsorgaan van alle grondeigenaren in een provincie, worden afspraken gemaakt over de coördinatie van de verjaging. Hierin wordt vastgelegd hoe en wanneer ganzen worden verjaagd, waarbij verjaging door afschot een mogelijkheid is.

Wanneer iemand toch schade heeft door ganzen, kan hij een tegemoetkoming aanvragen bij het Faunafonds. Vanaf 1 oktober 2004 geldt dat op alle landbouwgronden buiten de foerageergebieden in voldoende mate verjaagmethodes moeten zijn toegepast om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming in de gewaschade. Wanneer dit is toegestaan, moet ook adequaat gebruik zijn gemaakt van verjaging door afschot.

Worstelen

Het moge duidelijk zijn dat ondanks de Flora- en faunawet de overwinterende ganzen en smienten in Nederland lang niet altijd hun leven veilig zijn. Ze zullen zich goed moeten houden aan het beleid, anders worden ze verjaagd of afgeschoten. Ondanks hun kritiek werken natuurorganisaties als Natuurmonumenten en Vogelbescherming toch mee aan dit nieuwe ganzenbeleid. Als de jacht wordt vrijgegeven zoals de Tweede Kamer wilde, zouden de ganzen nog veel slechter af zijn. Tim van den Broek van Natuurmonumenten in Natuurbehoud: “Nu gaat het over ganzen, maar ook als het gaat om reën, wilde zwijnen en herten moeten we soms dingen doen die we liever niet willen. Om redenen als verkeersveiligheid en schade aan landbouwgewassen zijn we dan genoodzaakt om tot afschot over te gaan. Daar worstelen we echt mee. Elke keer weer.”♦

Geert van Duinhoven

* In dit artikel is enkele malen geciteerd uit een artikel van Frans Bosscher uit *Natuurbehoud*, het magazine van Vereniging Natuurmonumenten, 35ste jaargang, november 2004.

